

ARAŞTIRMA RAPORLARI - 10

DEĞERLER EĞİTİMİ AKTARIMINDA SPORTİF FAALİYETLERİN VE EĞİTSEL OYUNLARIN ROLÜ

ADEM PERVAN



YEKDER
YAYINLARI

Değerler Eğitimi
Aktarımında Sportif
Faaliyetlerin ve Eğitsel
Oyunların Rolü

Adem PERVAN

YEKDER Yayınları : 32

Araştırma Raporları : 10

Yayın Yönetmeni

Hüseyin Türkan

Yazar

Adem Pervan

Editör

Eymen Yukarıpınar

Son Okuma

Kevser Rabia Mumcuoğlu

Grafik Tasarım

Hasan Ahmet Çavdar

E-ISBN

978-625-99996-3-0

© YEKDER Yayınları 2023

YEKDER; ahlâkî ve manevî bakımdan tutarlı nesiller yetişmesinin, toplumumuzda kaliteli bir din eğitimi hizmeti verilmesine bağlı olduğu fikrinden hareketle, din eğitimi alanında özgün modeller ve materyaller üretilmesine ve nitelikli din eğitimcilerinin yetişmesine katkı sağlamayı kendine gaye edinen bir sivil toplum kuruluşudur.

©Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz. Çocuk Eğitiminde Bir Mekan ve İmkan Olarak Cami Kütüphaneleri Raporu Ayşe Kasap ve Selçuk Aydın tarafından yürütülen araştırma neticesinde kaleme alınmıştır. Raporla belirtilen görüşler yazarlara aittir ve YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği'nin bağlayıcılığı yoktur.

Sultantepe Mh. Cumhuriyet Cd. Fıstıkağacı İş Merkezi No: 39/1-2 Üsküdar-İSTANBUL

✉ bilgi@yekder.org.tr | ☎ 0216 460 25 50 | 🌐 📷 🐦 📺 yekder

www.yekder.org.tr

ÖZET

Mücadele, ilkçağlardan günümüze kadar var olmuş insanlık için önemli bir olgudur. Bu olgu çocukluktan yetişkinliğe hayatın her anında vardır. Çocukların spor amaçlı yaptıkları aktiviteler ve oyun alanları içerisinde sergiledikleri davranışlar ilerleyen yaşlarda iş, aile, sosyal hayata katıldıklarında gösterdikleri davranışlar ile bağlantılıdır. Bu davranışlar, sportif faaliyetlerin yapıldığı ve oyun oynanan alanların eğlenceli bir şekilde yaşanmasına ortam hazırlarken aynı zamanda adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi toplumsal değerleri, çocukluk döneminde öğrenmeyi ve uygulamayı da mümkün kılar. Koşmak, atlamak ve atmak gibi sportif faaliyetler, insanın her yaşta kullandığı doğal yeteneklerdir. Erken yaşlarda oynanan oyunlar ve sportif faaliyetler, çocukların hayatı ilk tanımaya başlaması, iletişim kurmaları, iş birliğinde bulunmaları ve belli becerileri kazanmalarını sağlayan önemli eylemlerdir. Bu nedenle sportif faaliyetler ve belli değerleri öğrenmelerini sağlayacak eğitsel oyunlar sadece çocukluk dönemine ait uygulanan aktiviteler olarak düşünülmemelidir. Eğitimde sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar içerisinde yer alan öğrenme süreci çocukluktan yetişkinliğe yayılan bir süreçtir. Dolayısıyla sportif faaliyetler ve eğitsel

oyunlarla, çocukların yetişmesi ve insani erdemleri kazanması noktasında değerler eğitimi aktarımı için önemli rolü olan iki farklı araçtır. Değerler eğitimi aktarımında çocukların gerçek yaşama dair kabul gören değerleri deneyimleyerek öğrenmesi, kazanması ve özümsemesi; çocukların doğal öğrenme ortamları olan sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar için hazırlanan ortamlarda daha kalıcı olmaktadır. Çünkü bu iki farklı eğitim ortamı çocukların doğal öğrenme ortamlarıdır. Bu çalışmada; çocukların fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen ve değerler eğitimi aktarımında önemli bir role sahip olan sportif faaliyetlere ve oyunların geliştirilmesi ve olumlu etkisinin artırılabilmesine ilişkin öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Sportif Faaliyetler, Eğitsel Oyunlar.

Atıf: Pervan, A. (2023). *Değerler Eğitimi Aktarımında Sportif Faaliyetlerin ve Eğitsel Oyunların Rolü*, (Araştırma Raporu: 2023/1).

İstanbul: YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği

Yazar Hakkında

Adem Pervan, 2018 yılında Kocaeli Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Antrenörlük Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede Pedagojik Formasyon Eğitimi de tamamlayan Pervan, üniversite sürecinde "IAAF Çocuk Atletizm Eğitmeni" olarak çeşitli çocuk organizasyonlarında da görev aldı. 2011 yılında boks sporu ile ilgilenmeye başladı ve 2019-2022 yılları arasında kendi açtığı spor salonunda çocuklara ve yetişkinlere yönelik eğitsel oyun ve sportif faaliyetleri içeren bir müfredatta dersler verdi. Bunun yanında 2020 yılından bugüne kadar adempervan.com adlı blog sayfasında spor ve eğitim konularında çeşitli içerikler yayınlamaktadır. Halihazırda özel bir eğitim kurumunda beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapmakta ve aynı zamanda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde Eğitim Yönetimi alanında da yüksek lisans çalışmalarına devam etmektedir.



Adem Pervan
Öğretmen & Antrenör

Giriş

Eğitim olgusu merkezde insan odaklı bir bakışa ve düşünce yapısına sahiptir. Bu anlamda eğitim kavramı, insana yönelik birçok alanı dikkate alan ve kendi çatısı altında toplayan bir üst kavramdır. Farklı disiplinleri bir araya getirerek insanın doğru eğitilmesini, toplumun dengesinin ve devlet bütünlüğünün sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda insan odaklı bir eğitim anlayışı özünde; girdi, dönüşüm, çıktı ve geri bildirim evrelerini içeren bir süreçtir.

Eğitim süreci işleyişi ve zamanı bakımından birey ve devlet penceresinden bakıldığında farklılık göstermektedir. Bireyin eğitim süreci hayatının her noktasında ve anında devam etmektedir. Bu bağlamda bireyin eğitim süreci, anne karnında başlar ve son nefesini verene kadar devam eder. Devlet için eğitim süreci ise, daha geniş bir yelpazeye sahiptir.

Eğitim sadece bireyin gelişimini değil aynı zamanda toplumun ortak değerler çerçevesinde kitlesel gelişimini de sağlamak amacıyla, her devlet tarafından kendi öze-

linde planlı, programlı ve denetimli olarak organize edilmektedir. Yapılan bir faaliyetin eğitim olabilmesi için bahsi geçen faaliyetin; sistemli, geleceğe yönelik, neden ve niçinleri insana has ve insanı bütün yönleri ile kucaklayan bir yapıda olması zorunludur (Sezgin, 2019, s.7). Bir devletin kendi sınırları içerisinde eğitim veren her kurumu, o devletin insanı ve toplumu gözetilerek oluşturulmuş milli ve fenni bir eğitim vermelidir.

Kendi milli ve kültürel değerlerini aktar(a)mayan sistemin milli olarak nitelendirilmediğini ifade edebiliriz. Her kültür, eğitimi yeniden yapılandırır ve her eğitim sistemi de ait olduğu kültüre katkı sağlar (Gündüz, 2021, s. 13). Devlet bütünlüğünün sağlanabilmesi ve korunabilmesi; toplum olarak bireylerin milli, manevi, kültürel ve ahlaki değerleri özümsemesi ve bu bilinci kazanması ile mümkün olabilir. **“Sadece ders konularını ele alan, müfredatı takip eden ve sınav odaklı eğitim anlayışı düşünülemez.”** Eğitimde toplumun ve insanın sahip olduğu değerler uygun bir ortamda ve çeşitli yöntemler ile aktarılmaya ihtiyaç duyar.

Değer Kavramı

Devlet, toplum ve birey, birbirine bağımlı/bağımlı kavramlardır. İnsan varoluş süreci için ortak değerlere ihtiyaç duyulmaktadır. Değerler; arzu edilen, inanılan ve bireylerin sergilemiş olduğu çeşitli davranışlar için ölçüt olarak kullanılabilen olgulardır (Kapkın, 2018, s. 6). Kelime karşılığı olarak da TDK sözlüğünde değer; "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik" olarak tanımlanmaktadır.

- *Değer kavramı, konusu itibarıyla siyaset, hukuk, eğitim, spor vb. birçok alanla ilgilidir ve bakımından, uzman kimseler tarafından da farklı tanımlamaları yapılmıştır. Literatürdeki değer tanımlarından bazıları ise şu şekildedir:*
- *Değerler genelde inanılan, arzu edilen ve bir ölçüt olarak kullanılan olgulardır. Bir başka deyişle değerler genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Korkmaz, 2014, s. 183).*
- *Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmakla beraber, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak da gösterilmektedir (Duran ve ark., 2022, s. 2).*
- *Değer, bir toplumun nasıl davranacağını ve nasıl hareket edeceğini, nelerin iyi ve nelerin kötü olduğunu belirten ve toplumu oluşturan bireylerden istediği davranış ve uygulamalardır (Sümbüllü & Altınışık, 2016, s. 76).*

Temel insani değerleri öğrenerek ve hayatına tatbik eden bireyler ve bu bireylerin meydana getirdiği toplumların yetişmesinde sorumluluk sahibi olan çeşitli kurumlar vardır. Bu kurumlar arasında aile, okul ve toplumun kendisi ilk sıralarda sayılabilir. Günümüzde toplum ve aile yapısının değişimiyle birlikte, ailelerin çoğunda öğretil(e) meyen ahlak ve değerlerin okullar tarafından öğretilmeye başlandığı görülmektedir (Kamer & Şahin, 2021, s. 727).

Değerler kendi toplumumuz için olduğu kadar tüm dünyada da genel anlamıyla önemli kabul edilen evrensel kavramlardır. Ülkemizde de değerler eğitimin temel bileşenleri arasında yer alır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan "Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" isimli çalışmasındaki değerler ise şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik. Eğitim ve öğretim programlarında bu kök değerlerin yer alması, evrensel değerler olarak kabul gören ve çocukların sosyal konumu itibarıyla birtakım becerileri, davranışları kazanmış iyi bir insan olarak topluma katkıda bulunmalarına ön ayak olması amaçlıdır.

Değerlerin Önemi ve İşlevi

Günümüz toplum yapısı ve birey tanımı, hızla gelişen ve değişen teknoloji çağıyla daha farklı bir anlam kazanmıştır. Teknolojik gelişmeler, insanlara sunduğu birçok avantajın yanı sıra çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluklar bireyin yaşayış ve düşünüş biçimini etkileyerek toplumsal değerlerine de etki etmektedir.

Farklı etkileri de içerisinde barındıran değerler, bireyin ve toplumun uyum içerisinde yaşamasına olanak sağlamaktadır. Bu durum neticesinde bireylerin; örf, adet, töre, gelenek ve göreneklere uymaya ve doğru davranışları sergilemeye eğilimli oldukları söylenebilir (Kart, 2017, s. 3). Bireylerin top-

lum içerisindeki varlığını ve topluma aidiyetini belirleyen değerlerin, bu öneme binaen üzerinde birbirinden farklı tanımların yapıldığı ve birçok alandaki araştırmalara konu olduğu görülmektedir.

Biçimlendirici özelliğinden yola çıkarak değerlerin; bireysel işlevlerinin, bireyin kimlik ve kişiliğinin biçimlendirilmesiyle; toplumsal işlevlerinin toplumun kimlik ve kişiliğinin (kültürün) biçimlendirilmesiyle ilişkili olduğu, bunun yanı sıra bu biçimlendirme sürecinin de genel olarak değerlerin eğitimsel işlevi ile ilişkili olduğu söylenebilir (Kart, 2017, s.15). Buradan hareketle değerlerin işlevini iki farklı sınıfta tahlil edebiliriz.

Değerlerin Bireysel İşlevleri

“Değerler tüm insanların hayatında var olan ve karar verme becerilerinde aktif rol oynayan bir olgudur.” Değerlerin genel fonksiyonu ise, “bütün beşeri olayların gerçekleşmesinde belirleyici olmak” şeklinde formüle edilmektedir (Yazıcı, 2014, s.213). Her insan birtakım duygulara sahiptir ve ilişkilerini, davranışlarını bu duygu ve değerlerin etkisinde kalarak dışarıya yansıtır.

Bireysel olarak düşünüldüğünde değerler, öncelikle kişinin sosyalleşmesini ve çevresi tarafından kabul görmesini sağlar (Ergün ve ark., 2018, s.233.). İnsanın birey olarak toplum içinde uyumlu yaşamasına destek olarak ve iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış, yararlı-zararlı gibi ayrışmaları dikkate alarak hareket etmesini sağlayarak toplumsal yapının oluşmasında aktif bir rol

oynar. Bireyin kendisine ait görev ve sorumluluklarında, davranışlarının kabul görmesinde veya görmemesinde aynı zamanda ahlaki özelliklerinin gelişmesinde, olgunlaşmasında değerler kritik işlevlere sahiptir.

İnsanların hayatlarını birçok açıdan kuşatan değerler dünyasında, bireylerin kendisiyle ve toplumsal yapı ile etkileşiminin uyumlu ve sağlıklı olabilmesi için eğitim sistemi, bireyi yetiştirmek üzere kritik bir süreç olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda bireylerin, aile, sosyal ve meslek hayatlarında aldıkları birçok karar ve tercihleri, kazanılan değerler ışığında sonuç bulmaktadır.

Değerlerin Toplumsal İşlevleri

Toplum olarak devamlılığın sağlanabilmesi toplumların kendi öz değerlerine bağlı kalmaları ve yaşadıkları çağın ve değişimin şartlarına uygun şekilde ayak uydurmaları ile mümkün olabilir. Bu noktada karşımıza modern ve geleneksel kavramları arasındaki belli ayrışmalar ortaya çıkmaktadır. Yaşadığımız çağın değerler anlamında beklenmedik bir hızla dejenere olması, kendi öz değerlerine yabancılaşması toplum ve birey arasındaki bağların zedelenmesine sebep olmaktadır. Bireyin yaşam sürdüğü toplum içerisinde kendi milli ve manevi değerlerine sahip çıkması ve özümsemesi toplumsal gidişatın seyrine de olumlu manada etki edecektir.

Teknolojinin yoğun bir şekilde hayatın her alanına hâkim olması, köyden kente göç neticesinde bireylerin yer değiştirmesi ancak sahip oldukların kimi değerlerin köy yaşantısında kalması, milli, manevi ve kül-

türel değerlerden uzaklaşılması, toplumsal bütünlük açısından bazı zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada toplumların geçmişten miras aldıkları geleneksel değerleri ile günümüzde edindikleri modern değerleri arasında aktarımın sağlanabilmesi için eğitim, önemli bir köprü görevi görmektedir. Eğitim, ruh ve karakteri şekillendirerek, fert ve millete değerler kazandırmaktadır (Özkan, 2011, s.336). Toplumların yaşayış ve düşünsel temellerini sağlayabilmesi, kendi değerlerini nesilden nesile aktarmayı başardıkları eğitim ile mümkündür. Geleneksel toplum yapısı ve modern toplum arasındaki gelecekteki toplum yapısı arasındaki bağları kuvvetli bir şekilde sağlayabilmek için değerler anlayışı ve bunun pratiğe aktarımı oldukça önemli bir husustur. Değerleri öğretmek veya geliştirmek amacıyla gösterilen açık çabalara güncel literatürde daha çok değerler eğitimi adını verilmektedir (Meydan, 2014, s. 94).

Değerler Eğitiminin Önemi

“Değerler eğitimi, değerlerin bilinçli ya da örtük olarak bireylere kazandırılma sürecidir.” Bu eğitim, bireye içerisinde yaşadığı toplumun kültürel ve evrensel olan değerlerinin kazandırılmasını ve bireyin, bu değerlere göre davranışta ve eylemde bulunmasını sağlar (Göldağ, 2015, s. 125). Yaşadığımız bu çağda eğitim olgusu daha kapsayıcı bir yaklaşım sergilemek ve eğitim gören öğrencilere insani sorumlulukları da kazandıracak bir sistem sunmak durumundadır.

İnsani değerler anlamında sadece kendi ülkemizde ve coğrafyamızda değil,

tüm dünyayı kapsayan bir eksiklik mevcuttur. Değerler eğitimi ilk olarak sağlıklı bir aile ortamında çocuk yaşlarda verilmeye başlanır. Aile içerisinde olumsuz bir iklim varsa ve ebeveynler bu konuda bilinçli değilse maalesef bireyin değerler eğitiminin ilk halkasında bir kopukluk meydana gelmektedir. Aile kurumu, insanlık tarihi boyunca her toplumun merkezindedir. Bu bakımdan aile, bireyin topluma dahil olmasına ve sosyalleşmeye kaynaklık etmesiyle eğitimin ve manevi bir bağlanma ve dayanışma kaynağı olması bakımından dinin bir arada var olduğu en temel kurum olarak tanımlanmıştır (İLKE, 2022, s. 60).

Aile kurumunun işlevsel olarak tam manasıyla sürece dahil olamamasından kaynaklı olarak değerler eğitimi konusu son yıllarda özellikle üstünde durulan bir mesele haline gelmiştir. Değerler her daim öğrenilebilir ve öğretilir. Aile ortamında anne ve baba tarafından planlı olmasa dahi, ortak yaşamda karşı karşıya kalınan duruma ve/veya olaya yönelik değerler aktarımı sağlanabilir. Ancak günümüzde bireyin değerleri kendi başına öğrenebilmesi tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü toplum normları değişmiş ve kültüre dayalı bir anlayışın yerini küreselleşmeye dayalı bir anlayış benimsenmiştir.

Sağlıklı bir toplumun devamlılığında büyük önem taşıyan bu değerlerin bireylere aktarılmasında ilk halkayı aileler oluşturuyorken ikinci halka olan okullara da büyük sorumluluklar düşmektedir (Güven, 2014, s. 225). Çünkü okul, değerler üzerine inşa edilmiş bir yaşama ve öğrenme alanıdır (Turan, & Aktan, 2008, s. 230). Her iki kurum kendi aralarında iş birliği içerisinde çalışarak

süreci daha nitelikli hale getirmelidir. Aksi takdirde değerler eğitimi aktarımında eksiklikler görülebilir ve süreç sağlıklı bir şekilde ilerlemeyebilir.

Okullarda eğitimin artık vazgeçilmez bir parçası olan dijitalleşme de değerler eğitimi üzerinde etkiye sahiptir. Eğitimde dijitalleşme her ne kadar bireysel öğrenmeleri zenginleştirir ve çeşitlendirir de okulun sahip olduğu çeşitli değerlerin ve kültür aktarımının, enformel öğrenmelerin ve sosyalleşmenin, çeşitli eğitsel ve sportif faaliyetlerin yerini alması elbette ki mümkün değildir (İLKE, 2022, s. 70-71). Okullarda eğitim gören çocuklar, doğaları gereği birlik ve beraberlik üzere hareket etmeye elverişlidir. Sadece ilgili derslerin gerekliliklerini kazanmaz aynı zamanda okul içinde arkadaş ortamında ihtiyaç duyulan sosyalleşmeyi de gerçekleştirirler. Bu bağlamda değerler eğitimi aktarımı için çocukların birbirleri ile iş birliği sağlaması, iletişim yoluyla duygu ve düşüncelerini paylaşması süreci daha verimli kılmaktadır.

Değerler Eğitimi Akımları

Farklı felsefi akımların, öğrenme ve ahlaki gelişim kuramlarının, güncel yaklaşımların, yöntem ve tekniklerin dikkate alındığı yaklaşımlar, günümüzde değerler eğitimi alanında uygulanmaktadır (Erbaş, 2020, s. 930). Değerler eğitiminde birçok yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlardan değer gerçekle-

tirme, vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi ve ahlak eğitimi temel yaklaşımlar arasındadır (Yıldız, 2019, s. 13). Belirtilen değerler dışında iş birliği becerileri, karar verme becerileri ve yaşam becerileri gibi farklı alt başlıklar da ele alınmaktadır.

Değer Gerçekleştirme

Değer gerçekleştirme akımı bireyin, kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar (Akbaş, 2008, s. 12). Çocuk, genç, yetişkin tüm insanlar her gün farklı durumlarla karşılaşmaktadır. Bu durumlara karşı insanlar, uygun bir çözüm yolu bulmak veya geliştirmek için düşünür, karar alır ve eyleme dökerler. Karar alma sürecinde insanlar

inançlarını, değerlerini ve tutumlarını kullandıkları için değerleri üzerine önceden düşünmüş, değerlerini kendi içerisinde açıklığa kavuşturmuş kişilerin karar alma süreci daha kolaydır (Akbaş, 2008, s. 13). Bu sebeple çocuk yaşta verilen değerler eğitimi insanların sahip oldukları bireysel ve toplumsal değerleri yaşamlarında kalıcı kılmasında ve davranışlarında sergileyebilmesinde önemli bir rol oynar.

Vatandaşlık Eğitimi

Bireylerin toplum olarak uyum halinde yaşayabilmesi için resmi ve gayri resmi kuralların yanı sıra bazı adalet, dürüstlük, sorumluluk gibi değerler bireylerin toplum içerisindeki ilişkilerini bir düzen içinde sürdürebilmesi bakımından önemlidir. Saygı, sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi değerlerin kazandırılması, öncelikle bireyin kendisini, ailesini ve çevresini daha iyi hale getirebileceğinin bilincine ulaşmasını sağlayacaktır. Her kitlenin ortak bir alanda sağlıklı bir şekilde yaşam sürmesi için hukuk yoluy-

la resmi süreçler yürütülürken, değerler ile örneğin örf, adet, görenek töre vs. yazılı olmayan ilişkiler yürütülmektedir. Bu noktada vatandaşlık eğitimi ise bireyin içinde yaşadığı topluma, toplumun kurum ve kuruluşlarına uyumunu amaç edinir (Baysal, 2013, s. 20). Bu bağlamda vatandaşlık eğitimi, bir vatandaş olarak genç ve yetişkin bireylerin yerine getirmesi gereken sorumluluklarının farkında olmasını ve bunları yerine getirebilmesini sağlamaya çalışan önemli bir süreçtir.

Karakter Eğitimi

Karakter eğitiminin amacı; anlayışlı, ilgili, ahlaki değerlere sahip, üretken, kapasitesini en iyi şekilde kullanan, doğru seçimler yapan ve hayatı anlayarak yaşayan bireyler yetiştirilmesini ifade eder (Sırrı & Mehmedoğlu, 2015, s. 124). Bireylerin kendilerine has belli karakteristik özellikleri mevcuttur. Her karakter yapısı birbirinden farklılık gös-

termesine rağmen karakter eğitimi, iyi karakter kazanımı için gerekli görülmektedir. Çünkü iyi karakter, hayatta olaylar karşısında hüküm verme, dikkatli düşünme ve uygulama için doğru şeyleri seçme ve bunları harekete geçirme yeteneğidir (Acat & Aslan, 2011, s. 8)

Ahlak Eğitimi

Ahlaki eğitimin amacı insanların ahlaki değerleri bilmesi ve değerleriyle tutarlı davranışlar ortaya koymasını sağlamaktır (Biçer, 2019, s. 34). Değerler ile tutarlı olmayan ahlaki davranışlar zamanla bireyin ve sonraki adımda ise toplumun yapısını olumsuz bir değişmeye yönlendireme etkisine sahiptir. Sadece kendi toplum yapımızdaki değişmelerden söz etmek yetmeyebilir. Kültürler arası geçişkenliğin etkisiyle farklı dönemlerde ve kültürlerde ortaya çıkan ahlaki normlar başka toplumları da etkilemiştir (Kurtuluş, 2022, s. 231). Bu sebeple

ebeveynler ve okullarda görev yapan öğretmenler, ahlaki eğitim için uygun ortam ve alanı oluşturmaları. Buna ek olarak ahlak eğitimini Nurettin Topçu (2016, s.122) "bilineni, öğrenileni, başka bir elden alınanı yine başka birine nakletmek gibi bir araçlık rolü ile yapılmaz" şeklinde ifade etmektedir. Ahlak konusu sadece anlatmak ve bilgi aktarmak ile öğretilmesi mümkün olmayan bir kavramdır. Öğreten kişinin ahlaki değerleri kendi hayatında özümseyerek nakletmesi ahlaki eğitimi etkili kılmaktadır.

Değerler Eğitiminde Sportif Faaliyetlerin ve Eğitsel Oyunların Rolü

Yukarıda sırasıyla yer alan akımları ve diğer değerleri çocuğa kazandırmak için sadece bilişsel beceriye yönelmek yeterli olmayacaktır. Çocukların daha çok yaşamın kendi içerisinde deneyimleyerek öğrenebilecekleri ortamlar ve faaliyetler planlamak gerekmektedir. Bu noktada çocuk ve gençlerin hoşlandığı ve ilgi gösterdiği oyun, hareket, beden eğitimi ve spor etkinlikleri değerler eğitimi için önemli bir araç olarak kullanılabilir (Kuter & Kuter, 2016, s. 80). Günümüzde sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar, sınav odaklı eğitim anlayışı sebebiyle geri planda tutulmaktadır.

Yapılan araştırmalar ve gözlemler sportif faaliyetler ve eğitsel oyunların çocuk gelişimine etkileri kanıtlanmış ve bu iki önemli konuya bakış açısı değişmeye başlamıştır. **"Çünkü çocukların belirli kuralara bağlı şekilde organize olabilmesi, saygılı ve sabırlı davranabilmesi, yar-**

dımlaşabilmesi, teşekkür edebilmesi, adaletli düşünebilmesi, cesaret edebilmesi, hatalar yapması ve bu hatalardan ders çıkarabilmesi gibi değerler, sportif faaliyetlerin ve eğitsel oyunların asıl gayesini oluşturmaktadır."

Eğitim odaklı çalışmalar yürüten birçok örgün ve yaygın kurumlar, sportif faaliyetler ile ilgili müfredat hazırlarken eğitsel oyunları da plana dahil etmektedir. Günümüzde hangi tür gençlik olursa olsun gençlik denilince spor ve eğlence gibi birkaç husus öne çıkmaktadır (Güngör, 2022, s. 16). Buradan hareketle bugün okullarda "Beden Eğitimi ve Oyun" adı altında dersler vermeye başlanmıştır. Ancak çocuk ve genç kesimin gündeminde sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar, sadece eğlence ile sınırlı kaldığında ileriye yönelik içi boş ve kendi nefsi peşinde koşan nesiller yetişecektir. Halbuki İslam, gençlerin enerjisini doğru şekilde

yönlendiren ve uygun şekilde değerlerimizi yaşamasına teşvik eden bir dindir. İslam üzere yaşayan gençlerin yetişmesi ve toplumun ortak değerleri ile uyumlu yaşayabilmesi için de sosyal ortamların ve bu amaç üzere eğitim veren kurumların düzenli ve etkin şekilde hareket etmesine bağlıdır.

Gençlerin eğlenirken öğrenecekleri ve değerleri benimseyecekleri ortamların ve/veya kurumların, sportif faaliyetleri ve eğitsel oyunları bu amaç doğrultusunda araç olarak kullanmaları yerinde olacaktır. Bu sayede kişinin bedenen güçlenmesi, hareket kabiliyetinin artması, âni karar verme yeteneğinin gelişmesi ve güzel bir ahlâka sahip olması amaçlanır (İslam Ansiklopedisi, 2022, s. 418). Konuyla ilgili olarak da Hz. Peygamber (s.a.v), kuvvetli mü'minin, zayıf mü'minden daha hayırlı ve sevimli olduğunu bununla birlikte her ikisinde de hayır olduğunu bildirmiştir. Bedeni anlamda kuv-

vetli olan bir mü'min, hem ibadetlerinde hem de insanlara yardım etme noktasında daha yararlı olacaktır. Bu niyet üzere değerlerimizi öğrenen çocuk ve genç bireyler, toplum içine girdiklerinde olumlu katkılar sağlayacaktır.

Özellikle hayatın anlamına ilişkin ihtiyaçlar, yükseköğrenim imkânları, istihdam, konut, spor ve eğlence ihtiyaçları gerektiği gibi karşılanmadığında gençler arasında ziddiyet, gerilim, yabancılaşma kendisini göstermekte, nesiller arasında çekişmeler meydana çıkmakta ve bundan bütün toplum düzeni zarar görmektedir (Güngör, 2022, s. 14). Bu bağlamda eğitim hizmeti veren okul, yaygın eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşları için spor ve eğlence ihtiyacını karşılamakla beraber, değerler eğitimi aktarımında da sportif faaliyetler ve/veya eğitsel oyunların rolü çok büyüktür.

Sportif Faaliyetler

Sporun gün geçtikçe popülerliğinin artması, farklı alanlarda çalışan insanların ilgi duyduğu bir uğraş haline gelmesi sporun bir toplumsal olgu olduğunu göstermektedir (Yetim ve ark., 2006, s. 5). Sportif faaliyetler konusuna değinmeden önce spor kavramını ayrı olarak incelemek gerekir. Çünkü sportif faaliyetler ile spor kavramı özü itibarıyla birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Genel anlamda spor kavramı; belirli bir güç, teknik, beceri, seyirci ve yarışma/müsabaka/maç gibi unsurları içerisinde barındıran, hayatını bu şekilde kazanan profesyonel sporcuların yerine getirdiği uygulamalara karşılık gelmektedir. Bununla birlikte spor; kendisine özgü kuralları, değerleri, etkileşim alanları, simgeleri/sembolleri ve süreçleri ile canlı bir yapıyı da ifade etmektedir (Özen, 2012, s. 16).

“Sportif faaliyetler ise, çeşitli spor branşlarının teknik özelliklerini, sporcuların yaptıklarından daha farklı şekilde tasarlayıp çocuklara çekici, erişilebilir ve eğitici bir şekilde sunularak yaptırılmasıdır.” İçeriğinde daha çok eğlence barındıran, fiziksel gelişimi destekleyen çeşitli oyunların yer aldığı ve en önemlisi bedeninin rahatlaması, zihninin dinlenmesi ve ruh halinin toparlanması için, rutine bağlanmış düzenin dışında aktivite amaçlı uygulamaları ifade etmektedir. Örneğin bu uygulamalardan ilk adımı 2001 yılının ilkbaharında “IAAF Çocuk Atletizmi” çalışma grubu atmıştır ve atletizmin yetişkinlere yönelik modelinden belirgin biçimde ayrılmış nitelikte olan çocuklar için bir yarışma kavramı geliştirmiştir. Kavram o andan itibaren “IAAF Çocuk Atletizmi” olarak nitelendiril-

miştir (Kale, K., Kale, Seyrek, çev. 2016, s. 7). Bu tarz sportif faaliyetler beden ve ruh sağlığını geliştirdiği gibi aynı zamanda bireylerde karakter gelişimi, ahlak, saygı, erdem gibi güzel davranışların oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Soydügen, 2019, s. 61).

Sportif faaliyetler beden gelişiminin yanı sıra bireyin ruh sağlığına ve toplumsal gelişimine de büyük katkı sunmaktadır. Özellikle çocukların yaşama dair öğrenmesi gereken değerleri deneyimlemeleri ve karakter oluşumlarında sportif faaliyetler çok büyük önem arz etmektedir. Evin içinde ve okul yaşamında iletişim kuramayan ve sosyal olmayan çocukların, spora başladıktan sonra arkadaş sayısının artması ve sporun gerektirdiği paylaşımlar ile sosyalleştiği anlaşılmıştır (Aköz, 2018, s. 14). Çünkü sportif faaliyetlerin yapıldığı alanlarda birlikte hareket etmenin, yardımlaşmanın, paylaşmanın, iş birliği yapmanın ve daha birçok değer görüldüğünü söyleyebiliriz. İnsanın kendisinde var olan ve sporla ortaya çıkartıp, geliştirdiği bu erdemler günlük yaşantısına da yansır, yaşantısının diğer alanlarını da etkiler. Bu anlamda spor değerler eğitiminin önemli bir aracıdır (Kuter & Kuter, 2016, s. 77).

Spor olgusu üzerinden değerler eğitimi aktarımında karşımıza olimpik eğitim kavramı çıkmaktadır. Olimpizm, olimpiyat oyunlarından farklı bir amaç üzere kullanılan bir kavramdır. Koşmak, atlamak ve atmak fonksiyonları, insanın yapısında bulunan doğal yeteneklerdir. Teknolojinin bu denli gelişmesi ve insan hayatının her alanında hakimiyet sağlaması, günümüzde spor olgusunu olimpizm kavramı ile bir yaşam biçim haline getirmiştir. Aynı zamanda eğitim alanında da kritik etkiye sahip olan önemli bir araçtır. Buradan hareketle olimpizmin asıl amacı, Olimpik Antlaşma'da şu şekilde ifade edilmiştir;

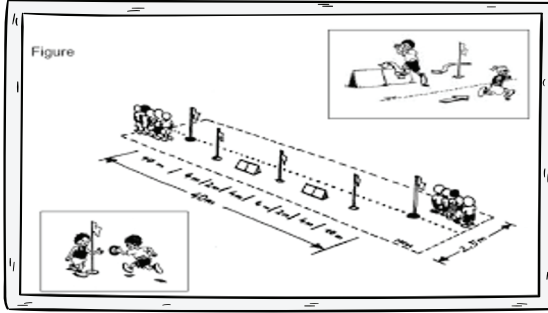
- *Olimpizm dengeli bir şekilde vücudun, iradenin ve beynin tüm niteliklerini çalıştıran ve birleştiren bir yaşam felsefesidir. Spor kültür ve eğitim ile kaynaştıran olimpizm, çaba harcamanın verdiği mutluluğu, iyi bir örnek sunmanın eğitimsel değerini, sosyal sorumluluğu ve evrensel temel etik prensiplere yönelik saygıya dayalı yaşam tarzını oluşturmayı amaçlamaktadır (IOC, 2015 s.2).*

Olimpizm kavramı, yarışmalardan uzak insanı temel alan sporla insana dokunan bir kavramdır (Akari, 2019, s. 78). Olimpiyat oyunlarında yer alan tüm spor branşları ile diğer branşlarda da kendini gösterir. Bu sebeple spor aracılığıyla eğitim alanında çocuklara birtakım değerler aktarmada olimpik eğitim kavramı ön plana çıkar. Olimpik eğitim programlarının geliştirilmesindeki amaç; olimpik idealler doğrultusunda insanlığın dayanışma duygusu, hoşgörü ve fairplay'e (adil oyun) dayalı karşılıklı saygıyı geliştirme, farklı kültürlerle saygı duyma, çevreyi koruma ile insanın kişiliğinin zenginleştirilmesi gibi değerlerin kazandırılmasıdır (Özbey & Güzel, 2009, s. 117).

Olimpik eğitim ile sportif faaliyetler yapan çocukların, olimpiyat oyunları ruhuna uygun dürüstlük, cesaret, sabır, disiplin, sportmenlik vb. değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Sportif faaliyetler, sunduğu keyifli ve heyecanlı anlar ile de çocuklar üzerinde büyük etki yapar. Bu sebeple sportif faaliyetler, değerler eğitiminde önemli bir rolü üstlenir.

1.1. Çocuklar İçin Örnek Sportif Faaliyetler

1.1.1. Sprint/Engel/Slalom Bayrak Koşusu:



Şekil 1. Sprint/Engel/Slalom Bayrak Koşusu

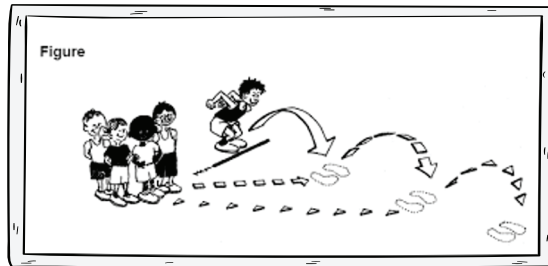
Prosedür: Ekipmanlar yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi alana yerleştirilir. Her takım için iki kulvar gereklidir. Kulvarların birisi engelli koşu, diğeri ise düz koşu için belirlenir. İlk olarak engelli kulvar koşulur. Çıkış komutu ile birlikte takım üyeleri normal bayrak yarışındaki gibi sprint koşu ya-

Kısa Açıklama:

Sprint ve slalom koşu mesafesinin kombine edildiği bayrak koşusu.

parlar. Yarışma, takımın her üyesinin sprint ve engel koşu mesafesini bitirdiğinde tamamlanır. Bayrak değişimleri sol elle yapılarak stafet elden ele transfer edilir. En kısa sürede koşuları tamamlayan takım kazanmış olur (Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği, 2016).

1.1.2. Öne Squat (Kurbağa) Sıçrama



Şekil 2. Öne Squat (Kurbağa) Sıçrama

Prosedür: Katılımcılar başlangıç çizgisinden birbiri ardından "kurbağa sıçraması" sergiler (kurbağa sıçraması: iki ayakla öne doğru squat sıçrama). Takımın ilk üyesi başlangıç çizgisinde ayak parmaklarının ucu

Kısa Açıklama:

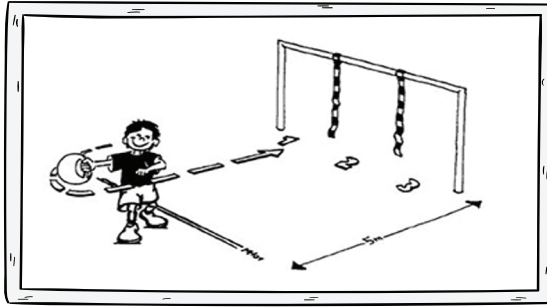
Squat pozisyonunda iki ayakla öne doğru sekme yapılır.

değecek şekilde dikilir. Sonra squat pozisyonuna çöker ve mümkün olduğunca öne doğru sıçrar. Yardımcı başlangıç noktasına en yakın yer (topuklar) olan iniş noktasına işaret koyar. Eğer katılımcı geriye doğru

örneğin ellerle düşerse işaret konulacak iniş noktası ellerini koyduğu yer olacaktır. İniş noktası kurbağa sıçramasını bu iniş noktasından öne doğru götürecektir takımın ikinci atlayıcısı için başlangıç noktası olur. Üçüncü takım arkadaşı ikincinin iniş nokta-

sından sıçrar ve bu şekilde yarışma devam eder. Takımın son üyesinin sıçraması ve de iniş noktasının işaretlenmesiyle yarışma tamamlanır (Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği, 2016).

1.1.3. Rotasyon Atışı



Şekil 3. Rotasyon Atışı

Prosedür: İki direk arası (ya da kale direği şeklinde) bir alan sol bölge, merkez bölge ve sağ bölge olarak üç eşit bölgeye ayrılır. Katılımcı merkez bölgenin 5m önünde yan durur pozisyondan tam gergin halde olan kolun elini yandan getirerek iki direk ya da futbol kalesine topu (ya da benzer objeyi) atarlar (disk atışı ya da tenis raketini savurma hareketine benzeyen şekilde). Katılımcıların her birinin ellerindeki objeyi atış koluyla eşlesen hedefledikleri bölgeye iki atış şansı vardır (örn: sol elini kullanarak atış yapanlar ellerindeki objeyi sol atış bölgesine atmaya çabalarlar). (Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği, 2016).

Yukarıda örnek olarak verilen oyunlar, çocukların ilgili branşa (atletizm gibi) ait gelişimlerini sağlarken, gelecek vadeden yetenekli çocukları keşfetme fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda çocukların kendi aralarında etik rekabet, sırada beklerken sabır göstermek ve takım arkadaşları ile dayanışma içinde olmak gibi durumların değerler eğitimi

Kısa Açıklama:

Objeyi yandan dönerek iki direk arasındaki hedeflere doğru atış yapmak.

açısından rolü büyüktür. Performansa dayalı bir oyun anlayışına sahip olduğu takdirde konunun bağlamından uzaklaşarak antrenman odaklı bir yaklaşıma yönelim gerçekleşir. Böyle bir durumda ise sportif faaliyetler yerini spor kavramına bırakmış olur. Spora yönelecek olan bazı çocukların gelecekte sporcu kimliği ile göstereceği performanslar, bahsedilen değerler eşliğinde yürütüldüğü zaman iyi bir sporcu olmakla beraber iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak toplumdaki şahsiyet bütünlüğünü de sağlamış olacaktır.

Eğitsel Oyunlar

İnsanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahip olan oyun, günümüzde bilimsel anlamda da üstüne araştırmalar yapılan ve eğitim alanında aktif kullanılan bir olgudur. **“Çünkü oyun oynamak her yaş için bir ihtiyaçtır.”** Oyun olgusunun eğitim alanında çocuklar üzerinde sportif faaliyetler ile aynı işleve sahip olduğunu da söyleyebiliriz. Bu sebeple oyun olgusunu da ayrı bir başlık altında incelemekte fayda vardır.

Oyun kavramının tanımı da yine spor ve sportif faaliyetler ile paralellik göstermektedir. Genel ifade ile oyun, beden ve zihnin bir arada işleyişini içeren, katılan kişi tarafından “eğlenme” amacına yönelik olarak gerçekleştirilen; ancak diğer yandan tam da eğitimin hedefleri ile uyumlu bir şekilde, “yeteneğin ve zekanın gelişmesine” yol açan eylemlerdir (Kaya, 2018, s. 66-67). TDK sözlüğünde ise oyun; “vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence aynı zamanda fiziksel ve zihinsel yetenekleri geliştirmek amacıyla yapılan, çevikliğe dayanan her türlü yarışma” olarak tanımlanmaktadır.

Oyun her şeyden önce isteğe bağlı gönüllü bir eylemdir (And, 2022, s. 28). Buradan hareketle bir oyun asla zorlama ve emrivaki ile oynanamaz. Böyle olduğu takdirde oyun, oyun olmaktan çıkar ve zorunlu olarak yerine getirilmesi gereken bir ritüele döner. Oyun, tamamen biyolojik veya en azından tamamen fiziksel bir faaliyetin sınırlarını aşmaktır (Huizinga, 2006, s. 17). Oyun, sadece çocukların belli görevleri yerine getirdiği ve buna bağlı olarak kazandığı veya kaybettiği bir faaliyet değildir. Görünenin ötesinde daha anlamlı ve değerler bakımından önemli bir işleve sahiptir. Çocuklar oyun oynarken sadece eğlenceli vakit geçirmekle kalmıyor aynı zamanda küçük-büyük kas gruplarının ve ince-kaba motor becerileri-

nin gelişimini destekleyen fiziksel aktiviteleri de yapmış oluyorlar. Ayrıca oyun oynamak, eğitim ve öğretim programlarında yer alan kök değerler bağlamında çocukların sosyal gelişimini de desteklemektedir.

Oyun; çocukların ve hatta yetişkinlerin gelişim sürecine etkileri dikkate alındığında konu itibarıyla “eğitsel oyunlar” ve “oyunlaştırma” gibi farklı kavramlarla da günümüz şartlarına uygun, başta eğitim alanı olmak üzere birçok alana yönelik birtakım ihtiyaçlara alternatif olmaya başlamıştır. Bu noktada oyun oynamak, kendi içinde “play” ve “game” olarak iki farklı kavram ile ayrılmaktadır. Kullanılacağı amaca yönelik bu iki kavramın bilinmesi, oyun temelli eğitim tasarımında faydalı olacaktır. “Play”, tatmini daha çok icraatın kendisinden olan, dışsal bir pekiştirece ihtiyaç duyulmayan tamamıyla “serbest oyun” olarak adlandırdığımız, en öz faaliyetlerimizdir. “Game”, ise bu faaliyetlere eklenen kural gibi yapılandırılmalarla olan bir kurgudur (Yılmaz, 2020, s. 22).

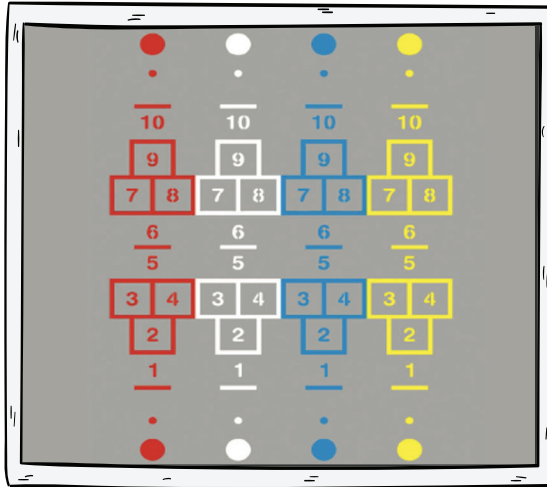
Yukarıda yer alan “eğitsel oyunlar” ve “oyunlaştırma” kavramları ise, eğitim alanında özellikle değerler eğitimi açısından dikkatli düşünülmesi gereken kavramlardır. Çocukların oyun süresi boyunca sadece eğlenmeleri değil aynı zamanda eğlenirken öğrenmeleri ve değerleri deneyimlemeleri gereken bir zaman olmalıdır. Bu sebeple eğitsel oyunların sayesinde eğitim ve öğretim süreci daha eğlenceli ve nitelikli hale gelecektir. Çünkü eğitsel oyunlar; öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlayan bir öğretim tekniğidir (Hazar, 2018, s. 54). Eğitsel oyunlar, belirlenen hedef doğrultusunda çocukların istenen davranışları ve deneyimleri kazanmaları için yaş gruplarına uygun planlanmalıdır.

Eğitsel oyunlar pratikte iki farklı amaç taşır. Çocuklar bakımından oyunun amacı, kazanmak mücadele etmek ve eğlenmektir. Oyunu planlayan ve oynatan eğitimcinin amacı ise, öğrencilerin bu süreçte gösterdikleri mücadele ve eğlendikleri anı kullanarak değerleri deneyimleyerek öğretmektir. Bu sayede çocuklar ilerleyen yaşlarda

toplumsal düzenin seyrinde sorumluluklarını doğru, iyi, güzel, faydalı şekilde yerine getirecekleri değerleri, oyun oynadıkları esnada doğal bir akış içinde aynı zamanda bir öğretmen gözetiminde sevgi ve güvene dayalı ortamda öğrenmiş ve deneyimlemiş olurlar.

2.1. Çocuklar İçin Örnek Eğitsel Oyunlar

2.1.1. Toplu Sek Sek Oyunu



Şekil 4. Toplu Sek Sek Oyunu

Prosedür: Başla komutuyla, her ekibin ilk oyuncusu tek ayağı üzerinde sekerek bitiş noktasına doğru ilerler. Bitiş noktasına gelen oyuncular, tek ayakları üzerinde eğilerek hazırladıkları toplardan birini alır ve yine sekerek başlangıç noktasına getirirler.

Kısa Açıklama: Başlangıç noktasından, bitiş noktasına sekerek tüm topları toplamak.

Oyuncular her defasında yalnızca bir top alabilirler. Oyuncu başlangıç noktasına geri döndüğünde sıradaki oyuncu oyuna devam eder. Oyunda amaç, tüm topları en kısa sürede toplayabilmektir (Aktif Yaşam Derneği, 2012).

2.1.2. Aşık Oyunu



Şekil 5. Aşık Oyunu

Prosedür: En az 2 kişiyle oynanan oyuna başlamadan önce, karşılıklı ve aralarında en az beş adım olacak şekilde iki çizgi çizilir. Bütün oyuncular bir çizgide toplanır. Sırayla, ellerindeki daha ağır ve enek denen aşığı karşı çizgiye atarlar. Tüm atışlar yapıldıktan sonra çizgiye en yakın olan aşığın sahibi birinci olur; bu sıralama takip edilir. Bu oyunda ana hedef başı vurmaktır. Baş, son oyuncunun belirlediği sağ ya da sol aşıklar-

Kısa Açıklama:

Belirlenen alandaki aşıkların, eldeki aşığ ile vurularak dışarıya çıkarmak.

dan biridir. Başı vuran oyuncu bütün aşıkları alır. Eğer oyuncu başı değil de başka bir aşığı vurursa ve o aşığ ile kendi aşığı olan eneki çizgi dışına çıkartırsa, o çıkarılan aşıktan itibaren başın zıt tarafındaki bütün aşıkları alır. Kalan aşıklar tekrar dizilir ve sıradaki kişiyle atışa devam edilir. Yerdeki aşıklar bitene kadar oyun devam eder ve en çok aşığ kazanmış olan oyuncu oyunun kazananı olur (Dünya Etnospor Konfederasyonu, 2023).

2.1.3. Mendil Kapmaca Oyunu



Şekil 6. Mendil Kapmaca

Prosedür: Oyun liderinin başla komutuyla birlikte, ekiplerin ilk sırasında bulunan oyuncular dairenin iki tarafından çıkış yaparlar ve dairenin ortasına koşarak mendili kapmaya çalışırlar (Aktif Yaşam Derneği, 2012).

Kısa Açıklama:

En çabuk şekilde ortadaki mendili kapmak.

Kaynak : Pinterest

Eğitsel oyunlar olarak oynatılan birçok oyun, hem farklı coğrafyalarda oynatılan hem de geleneksel öneme sahip zengin içerikli oyunlar olabiliyor. Eğitsel oyunlar çocukları herhangi bir alana hazırlamak veya yönlendirmek üzerine değil, eğlenceli vakit-

ler eşliğinde daha çok genel insani erdemleri kazandırmak amaçlı işleve sahiptir. Bu sebeple sportif faaliyetler branşlar üzerinden farklı modelleme ile yaptırılırken, eğitsel

oyunlar ise çocukların yaşam becerilerini ve değerler eğitimini kazanabilecekleri doğru olan her türlü oyunu kapsamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

İnsan doğası gereği diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadır. Maddi ve manevi yönden eksikliklerini tamamlamak veya kazanmak için toplum içerisinde uyumlu ve birbirine bağlı şekilde varlığını devam ettirebilir. Bu sebeple bulunduğu toplumun ortak değerlerini öğrenmiş, özümsemiş ve pratikte ise uygulamış olması gerekir. Günümüz eğitim anlayışında da sadece bilişsel becerilerin kazanılmasına yönelik değil, çocukların kendi milletinin dini ve kültürel değerlerini öğrenebilecekleri ortamlara ve yöntemlere dair çözüm arayışları mevcuttur.

Eğitim alanında kullanılacak sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar, değerler eğitimi aktarımı açısından önemli araçlar olarak görülmelidir. Bu nedenle insanın kendi doğal fiziksel işlevlerini yerine getirebilmesi ve aynı zamanda zihinsel gelişimi tamamlayabilmesi için değerler eğitimi ile deneyimleyerek öğrenmesi gerekir. Her çağın kendine ait özellikleri ve değişen şartları bulunmaktadır. Yaşadığımız bu çağda, birçok farklı konuda gelişim gösterilirken evrensel kabul edilen insani erdemlerin yaşanması ve yaşatılması konusunda da eksiklikler fark edilmektedir. Bu sebeple eğitim anlamında başta ebeveynlerin sonrasında ise, resmi ve özel eğitim kurumlarının değerler eğitimine özellikle odaklanması elzemdir.

Çocukların yaparken keyif aldıkları ve heyecanla katıldıkları sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar, yaşamın içinde yer alan değerleri uygulayarak öğrenecekleri ve pekiştirecekleri ortamları oluşturmaktadır. Sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar, çocukların gerçek dünyayı tanımalarına, insanlarla iş birliği içerisinde bulunmasına, çevresini anlamasına ve anlamlandırmasına imkân tanır. Çünkü çocuklar için sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar doğal öğrenme ortamlarıdır. Diğer arkadaşları ile birlikte anlık gelişen durumlara karşı tepki gösterdikleri ve karşılığında ise neyin ne olduğunu deneyimledikleri eğitim alanlarıdır.

Çocuklar hem derslerde hem de aile ortamında öğrendikleri bilgi ve becerilerini pekiştirerek toplum yapısına uygun davranışlarını kalıcı hale getirebilir. Bunun için sportif faaliyetlerin ve eğitsel oyunların çocuklar üzerinde sahip oldukları çekicilik ve etki gücü göz ardı edilmemelidir. Eğitim alanında istedik davranışların kazandırılması ve değerler aktarımının sağlanması için okullarda verilen beden eğitimi derslerinde sportif faaliyetleri merkeze alarak ve ilkökul sınıf öğretmenleri ve diğer branş öğretmenleri kendi derslerinde de eğitsel oyunları merkeze alarak süreci daha verimli kılacaktır.

Örgün eğitim veren okul vb. kurumların dışında yaygın eğitim kurumlarının da direkt olarak sportif faaliyetleri ve eğitsel oyunları merkeze alması, çocukların birçok farklı kanaldan doğru davranışları kazanmasını ve değer eğitimi açısından olumluyu görmelerini sağlayacaktır. Bu sayede aile içinde ve okul sınırları içerisinde verilmek istenen değerler eğitimi, yaygın eğitim kurumlarında da ortak anlayışla verilebilmiş olacaktır. Konuyla ilgili araştırmaların daha kapsamlı hale gelmesi, sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar açısından varsa problemlerin tespit edilmesi ve en önemlisi eğitim alanında özellikle üstüne düşünülmesi gereken birçok konuda olduğu gibi değerler eğitimi anlamında da faydalı olacaktır.

Değerler eğitimi aktarımında sportif faaliyetlerin ve eğitsel oyunların etkili kullanılabileceği noktasında bazı öneriler:

- *Literatürde yer alan birçok araştırma, sportif faaliyetlerin ve eğitsel oyunların çocukları farklı alanlarda geliştirdiğini ortaya koymuştur. Bu sebeple öğretmenler kendi ders konularıyla ilgili sportif faaliyetleri ve eğitsel oyunları özen göstererek uygulamalıdır.*
- *Sportif faaliyetlerin ve eğitsel oyunların, çocuklara daha iyi bir eğitim aracı olarak sunulabilmesi için öğretmenlere ve sorumlu eğitimcilere, alanında uzman kimseler tarafından bilgilendirme yapılmalıdır.*
- *Eğitim formal ve informal olarak verilmektedir. Ders süreleri içinde uygulanan sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar çocukların değerleri öğrenmesini, deneyimlemesini formal olarak sağlamaktadır. Teneffüs zamanlarını da çocuklar için sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar açısından düşünülen bir zaman olarak ele alırsak, değerlerin aktarımında informal eğitim ortamı için uzun teneffüs süreleri belirlenebilir.*
- *Değerler eğitimi aktarımında sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar çocuklar üzerinde aktif role sahipken, aynı zamanda değer konusuyla ilgili kültürümüzde ve tarihimizde yer alan önemli isimler üzerinden de değerler aktarımı pekiştirilebilir.*
- *Sportif faaliyetler ve oyun oynamak, çocukların gönüllü katılması ile etkili olan bir süreçtir. Bu sebeple iyi niyet üzere düşünüp zorla oyuna katmaya çalışmadan uygulatıcıların sevgi ve güven sağlayarak çocuğu sürece dahil etmeye dikkat edilebilir.*
- *Farklı yaş gruplarındaki çocuk ve genç kitleye hitap edildiğinden dolayı bireysel farklılıklar dikkate alınmalı ve yaş gruplarına özel olarak uygun etkinlikler planlanmalıdır.*
- *Oyun ve faaliyetler sırasında kullanılan kavramların etkisi düşünüldüğünde, çocuklar karşılıklı performans sergilediklerinde heyecanla mücadele etmek yerine saldırmak ve rakip yerine düşman gibi olumsuz çağrıştıran terimler kullanabiliyor. Bu sebeple uygulatıcılar tarafından İslami kaideler ve değerler dikkate alınarak doğru gözlem ve geri bildirim yapılabilir.*
- *Etkinliklerde her bir katılımcıya belli görevler verilerek kontrol duygusu, sorumluluk bilinci ve iş birliği gibi değerlerin kazandırılmasına yönelik atamalar yapılabilir. Bu sayede akran öğrenimi ve öz yeterlilik gelişimi sağlanmış olur.*

Her etkinlik sonrası ödül verme gibi olumluyu pekiştirecek yöntemler kontrolü bir şekilde uygulanmalıdır. Aksi takdirde çocukların değerlerin aktarımını benimseyerek öğrenmesi yerine koşullanma üzerine öğrenme gerçekleşmiş olur. Bu durum ise, uzun vadede çocuğun gelişimine olumsuz etk vurabilir.

Özet olarak etkinlikler hakkında şunları ifade edebiliriz. Etkinlik sırasında her bir çocuk gerçek hayata dair birçok değer davranışını prova edebilecekleri bir ortamında içerisinde yer almaktadır. Çocuklar oyun oynarken aktif, oyun oynamak için sırasını beklerken pasif katılımcı olmaktadır. Aktif katılımcı olan çocuk, eylemi yerine getirirken karşılaştığı durumlara karşılık iş birliği, yardımseverlik ve dürüstlük gibi değerleri öğrenme fırsatını yakalarken, sırasını bekleyen pasif katılımcı olan çocuk ise sabır, adalet ve öz denetim gibi değerleri de öğrenebilecek durumdadır. Bu noktada öğretmen ve/veya uygulatıcı kişiler, iyi bir gözlem ile doğru an geldiğinde değerler eğitimi aktarımını yapabilecek fırsatı bulabilir.

Çocuklar için oyun oynamak, biz yetişkinlerin ciddiye aldıkları konular kadar önemli bir yere sahiptir. Bize normal gelen konu ve/veya olaylar çocuklar için daha farklı anlamlara karşılık gelmektedir. Bu sebeple görmezden gelinen bir durum ve bir kereden bir şey olmaz gibi bir yaklaşım sergilendiğinde çocuklarda değer algıları değişebiliyor. Çocuk ve gençlerin eğitiminde örnek insan modelleri çok büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda değerler eğitimi gibi hassas süreçlerde takip edilen ilke ve yöntemler ile birlikte, rol model olma ve rol model alma durumları çocuklar üzerinde yüksek etkiye sahiptir. Dini terminolojide bu anlamda nümune-i imtisâl (peşinden gidilebilecek kimse) ve üsve-i hasene (güzel bir örnek) kavramları yer almaktadır (Yıldırım, 2022, s. 143). Böylelikle değerler eğitimi aktarımında sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar uygulandığında öğretmen ve/veya uygulatıcı kişilerin, doğru bir rol model, nümune-i imtisâl, üsve-i hasene olması gibi olgular aracılığıyla çocukların gözlemeyerek öğrenmelerine ve bunu kalıcı hale getirmelerine de imkân sağlamış olur.

Kaynakça

- Acat, M., B. & Aslan, M. (2011). Okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 7-27.
- Akari, F., Ö. (2019). Değerler eğitimi açısından spor. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Aköz, T. (2018). *Beden eğitimi ve spor derslerinde verilen değerler eğitiminin öğrencilerin olumlu sosyal davranış düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aktif Yaşam Derneği. (2012). Çık dışarıya oynayalım: Aktif oyun rehberi. 13.03.2023 tarihinde <https://aktifyasam.org.tr/pdf/aktif-oyunlar-rehberi.pdf> adresinden erişilmiştir.
- And, M. (2022). *Oyun ve bögü*. Yapı Kredi Yayınları.
- Baysal, N. (2013). Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Duran, E., Durukan, E., Çözeli, M., Gökler, F. (2022). *Sıra sende: Değerler eğitimi oyunu ve etki değerlendirmesi*. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(9), 1-22
- Dünya Etnospor Konfederasyonu. (2023). *Aşık oyunu*. 13.03.2023 tarihinde <https://worldethnosport.org/etnosporlar/asik-oyunu> adresinden erişilmiştir.
- Erbaş, A., A. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi derslerinde kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 926-941.
- Ergün, M., Karabacak, N., Korkmaz, İ. & Küçük, M. (2018). *Öğretmenliğin meslekî değerleri ve etik*. Anı Yayıncılık.
- Göldağ, B. (2015). *Orta öğretim kurumlarında okul kültürü yoluyla değerler eğitimi (Malatya ili örneği)*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gündüz, M. (2021). *Eğitim üzerine: Neydi? nedir? ne olacak?*. Nokta Kitap.
- Güngör, Ö. (2022). *Değerler: Kavramsal çerçeve*. Güngör, Ö. (Ed.). *Değerler ve Toplum*. (s. 3-22). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güven, A. (2014). *Türk efsanelerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi*. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 225-246.
- Hazar, Z. (2018). *Eğitsel oyunlara yönelik öğretmen görüşleri ve yeterliliklerinin incelenmesi*. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 52-72.
- Huizinga, J. (2006). *Homo ludens: Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir deneme*. *Ayrıntı Yayınları*.
- İLKE: İlim Kültür Eğitim Vakfı. (2022). *Toplumun görünümü 2022: Salgın sonrası toplum*. 24.01.2023 tarihinde <https://ilke>.

- org.tr/images/yayin/salgin_sonrasi_toplum_2022.pdf adresinden erişilmiştir.
- Kamer, T, S., Şahin, M. (2021). Değerlere ve değerler eğitimine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 725-744.
 - Kart, M. (2017). Değerler eğitiminde bir model olarak ahilik. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
 - Kaya, İ, G. (2018). Oyun, gelişim ve tarihsel olarak oyunun eğitimdeki yeri. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 2(1), 66-78.
 - Kapkın, B. (2018). Etkinlik temelli değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
 - Korkmaz, S. (2014). Din psikolojisinde değerler ve Erol Güngör'ün değerler hakkındaki görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (24), 177-199.
 - Kurtuluş, Ö. (2022). Modern bireyi eğitmek: II. Meşrutiyet döneminde tadrısat, terbiye ve eğitim. *Nokta Kitap*.
 - Kuter, Ö, F., Kuter, M. (2016). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.
 - Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımı üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
 - Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı*.
 - Özbey, S. & Güzel, P. (2009). Uzun dönemli olimpiik eğitim programlarının incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20 (4), s.117-131.
 - Özen, H. (2012). Türk kültür tarihinde spor ve Türklerin spora katkıları. *Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
 - Özkan, R. (2011). *Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi*, Kastamonu Eğitim Dergisi. 19(1), 333-344.
 - Sezgin, O. (2019). *Eğitim, kavram ve kuram*. Kalem Vakfı Yayınları.
 - Sırrı, V. & Mehmedoğlu, U., A. (2015). Karakter Eğitimi: Dün, Bugün ve Yarın, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*. 4(1), 121-44.
 - Soydügen, A. (2019). Sporda yaşanan örnek etik davranışların toplumsal karakterin oluşmasına etkileri, *Helal ve Etik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 60-72.
 - Sümbüllü, Z, Y., & Altınışik, E, M. (2016). Geleneksel çocuk oyunlarının değerler eğitimi açısından önemi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 73-85.
 - TAF: Türkiye Atletizm Federasyonu (2016). *IAAF çocuk atletizmi çocuklar için bir ta-*

- kım yarışması. (Kale, M., Kale, K, E., Seyrek, E. Çev.) Türkiye Atletizm Federasyonu Eğitim Kurulu Yayını.
- TDV İslâm Ansiklopedisi. (2022). Spor. 26.03.2023 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/spor> adresinden erişilmiştir.
 - Topçu, N. (2016). Türkiye'nin maarif davası. Dergâh Yayınları.
 - Turan, S. & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
 - Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2005, Ankara.
 - Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC). (2015). Uluslararası olimpiyat komitesi antlaşması. 27.01.2023 tarihinde <https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/730> adresinden erişilmiştir.
 - Yıldırım, A. (2022). Değerler bağlamında Hz. Peygamber'in (s.a) örnekliliği ve rol model olması. Güngör, Ö. (Ed.). *Değerler ve Toplum*. (s. 143-160). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
 - Yıldız, M. (2010). Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler için değerler eğitimi yaklaşımlarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
 - Yılmaz, A, E. (2020). Oyunların gücü adına! Oyunlaştırma bilimine giriş. Epsilon Yayınevi.
 - Yetim, A., A. Yılmaz, B. & Karlı, Ü. (2006). Sporda sosyal bütünleşme ölçeği (SSBÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 3-10.
 - Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.

İnsan, yaratılmış olan tüm varlıkların en hayırlısı ve üstünüdür. İnsanı hayırlı ve üstün kılan husus ise değerleridir. Çağın gerekliliği teknolojinin bu denli hızlı ve yoğun gelişimi, değerlerin anlam ve önemini de etkilemiştir. Bu sebeple eğitim alanında değerler eğitimi ve aktarımı konusu oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Değerler eğitimi aktarımında ise sportif faaliyetler ve eğitsel oyunlar kritik bir role sahiptir. "Değerler Eğitimi Aktarımında Sportif Faaliyetlerin ve Eğitsel Oyunların Rolü" başlıklı raporda söz konusu faaliyetlerin ve oyunların değerler eğitimindeki yerine ilişkin durum tespiti yapılmakta ve öneriler sunulmaktadır.



YEKDER

YAYGIN EĞİTİM VE KÜLTÜR DERNEĞİ

Sultantepe Mh. Cumhuriyet Cd. Fıstıkağacı İş Merkezi No: 39/1-2 Üsküdar-İSTANBUL

bilgi@yekder.org.tr | 0216 460 25 50 | facebook instagram twitter youtube yekder

www.yekder.org.tr